

# DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

## Vseh svetih dan.

Potem sem jih videl veliko trumo,  
katere nihče ni mogel prešteti —  
iz vseh narodov in rodov.

(Skriv. raz. 7.)

Presrečna mati, ko se jej je popel sin do vzvišenega stanu. Kako jej sočutje izražajo znanci naokrog in kako si na skrivnem žele, da bi tako oblagodarjeni po svojih otrocih postali morda enkrat sami.

Srenje si štejejo v odliko, da si morejo zbrati v srenjčana visoko postavljenega rojaka; glavno mesto domače dežele si ga izvoli za svojega častnega meščana in očetna zemlja ga zove med najboljšimi svojih sinov. Kako blažen sam, kako blaženi njegovi svojci in kako blažena rodna dežela — saj bo pač ta v čast ter oblast povzdigneni domačin v modrih zboru povsod in vselej v korist se oglasil svojemu ljudstvu, svojemu domu.

Če je srečna mati, ki vidi tako na visokem svojega sinu in če se raduje domovje, da se je pospel tako zelo deželán — kako srečni smo pač vsi mi, ko dvigamo svoje poglede gori nad oblake, prav gori v prostore, ki jih ni videlo še oko in kojih radostnih glasov ni slišalo še uho. Tje gori so se pred dolgim ali kratkim preselili tudi zemljani: prav naši bratje in naše sestre. Tako visoko so prišli, da jim nobene minljive časti izkazati nismo več v stanu; v taki trdni gotovosti so, da je ni stvarjene moči, ki bi je še kedaj mogla premakniti s tega njihovega posestva, ki je večno.

Tje gori v ta vzvišena bivališča se ozrimo te posvečene trenutke današnjega

Vseh svetih godů. Oglejmo si to nebeško družbo, da tudi mi toliko bolj zahrepenimo po njej.

\*

Tu gori v nebesih so zbrani bivalci iz vseh, tudi nam celo tujih dežel. Akopram iz najnevednejih ljudstev tu na zemlji — knezi in kneginje so danes v teh svetih višavah. Kako blagrujo tu gori v svojih jasnih bivališčih tisti srečni dan, ko jim je misijonarjeva roka vsadila v deželo sv. križ; ko jih je oblila v sv. krstu z vodo prerojenja ter jim delila vse milosti, ki jih nam že od davna nudi krščanstvo.

Tu gori v teh leskečih prostorih so zedinjeni vaši osebni neznanci. A komaj da ste vstopili tu sem v svoj pravi, svoj večni dom — postali so vsi ti vaši bratji in vaše sestre — vdani vam tako, da vam ljubeja biti ne more, da vam dragoceneja biti ne more najzlateja duša tu na zemlji — vaša lastna mati.

Tu gori bivajo v nepopisnem veličastvu pred nevidnim Bogom naši najboljši prijatelji iz vseh nam znanih naših ozemelj. Trudili so se mnogovrstnega se učeč tu na zemlji in sedaj blagrujo stariše in učitelje, ki so vzrok bili temu, da so luč mogli postati nam, svojim sobratom in svojim sosestram na zemlji — ker „svetili se bodo, kateri so bili učeni, kakor nebesna svetloba in kateri jih veliko poučujejo v pravici, kakor zvezde na vse večne čase.“ (Dan. 12, 3.)

Tu gori, dragi, v tej zlati pokrajini se krog vsesplošnega našega Očeta gibljeta tvoja sestra, tvoj bratec — ki sta zapustila

vaš ljubi krog ter se z zemlje ločila v nedolžnostnem svitu. Tu gori so vsi tvoji svojci, tvoji ljudje. Ljubezen, ki so ti jo darovali na zemlji — se jim je gori pomnožila in vplemenitila se jim je; saj te do veselega snidenja neprestano priporočajo tu in neprestano zate prosijo tu gori svojega in tvojega Boga.

Iz teh večnih višav se ozirajo na-te sploh vsi ti, ki so ti kedaj dobri bili. Tu mislijo na te, zapuščenega na zemlji; od tu gledajo na tvoje dušne in telesne potrebe in od tu gori skrbe za-te bolj še, nego so na zemlji prilike in vpliva imeli za to. Tu gori si jim veden predmet njihovih prošnja le samo ti: ker zase jim tu prositi ničesar več ni.

\* \* \*

V to nebo, v vse te svetniške, tudi angeljske vrste in celo tje do trojedinega Boga gori oprimo danes svoje še dosti megleno oko. Tje pridemo vsi: poučeniji in manj učeni; mladi in stari — vsi tje uživat neizmernega Boga in na vekov veke veselit se v njegovi bližini.

Tam gori se že koj danes v duhu uvrstimo z vsemi angelji in izveličanimi krog Očetovega prestola in na svoje obraze popadajoč zamolimo Trojedinega kličoč: „Amen! Hvala in slava in modrost in zahvala, čast in krepost in moč bodi našemu Bogu od vekomaj do vekomaj. Amen.“ (Skriv. raz. 7, 12.)

## XXI. nedelja po Binkoštih.

In so šli in povedali svojemu Gospodu vse, kar se je bilo zgodilo.

(Matej 18.).

Popolnoma vpehano in tudi veliko čez uro je prihitelo dete domu. „To smo se podili, razgrajali in upili — kako je prijetno bilo. A to je dobro, da nas niso videli učitelj, ki so se šli izprehajati po šoli uprav na nasprotno stran.“ S takimi besedami je prisopihalo dete do matere, ki mu je na življenja pot vcepila to svojost, da je govorilo s cela odkritosrčno in to vselej tudi takrat, kadar kako dejanje ni hvalno bilo.

Resnobno je nagubančila mati obraz in rekla: „Ali te nisem učila, da nisi nikjer in nikoli sam, naj te potem že vidi kedo ali nobeden? Eno oko je, ki vidi vse in eno uho, ki mu pretih ni nikedo.“

Med ljudmi je sploh tako, da bi marsičesar ne storil marsikedo, če bi prepričan bil, da to oni izvedo, o kojih si tega ne želi. Priča temu je tudi današnji sv. evangelij in breizgledno odurni hlapec v njem, ki mu je ogromen dolg odpustil njegov gospod.

Ni pa misliti lahko, da bi se bistveno vnesrečil ta, ki mu je božja vsegapričujočnost vedno pred očmi.

Zato premislimo danes ti dve resnici, kako nas lvič misel na božjo vsegapričujočnost ohranjuje v pobožnosti in 2gič, kako ta misel odbija od nas vsako izkušnjo.

\*

I. Misel na božjo vsegapričujočnost nas ohranjuje v pobožnosti.

Pobožen je, ki živi po božjih zapovedih in izpolnjuje vse, kar spozna za božjo voljo.

Babilonski kralj Nabuhodonozor si je vsvojil mesto Jeruzalem s kraljem Joakimom vred. Veliko vjetih Judov je peljal seboj v Babilon. Med vjetimi so bili znani pobožni mladeniči, ki jih je ukazal kralj učiti cela tri leta ter jim deliti najboljših jedil. In čemu vse to: Zato, ker bodo za tri leta jeli kralju osebno služiti ter bodo vedno bivali v njegovi pričujočnosti. (Dan. I.)

Če je svetni mogočnejš vелеval mladeniče, ki bodo vsak dan pričo njega le nekoliko časa, tako poučevati in pripravljati na ta poklic — koliko bolj se mora z vsemi lepimi čednostmi okinčati ta, ki naj vedno misli na božje vsevideče oko in na tisto angeljsko hrano, ki je brez primere imenitnejša od vsake kraljevske jedi.

Prepričan tega, kako odvažna je misel na božjo vsegapričujočnost, je govoril zato stari Tobija svojemu sinu na smrtni postelji: „Moj sin, poslušaj besede mojih ust in vtisni jih trdno v svoje srce . . . vse dni

svojega življenja imej Boga v spominju." (Tob. 4, 2. 6.) — In ko je svetega opata Antona vprašal učenec: kaj mu storiti, da se ohrani v pobožnosti — odgovoril mu je sv. učenik: „Kamorkoli greš, povsod imej Boga pred očmi." — Sv. Ludovik, francoski kralj, pa je poklical, ko je umiral na tuji zemlji zoper nejevernike se vojskujoč, svojega sina Filipa ter mu naročil: „Moj sin, pomni v vseh svojih opravilih, da je Bog pričo tebe in da te vidi vselej; potem se nikoli ne pregrešiš."

Tako nas božja vsegapričujočnost sili na pobožnost.

II. Misel na božjo vsegapričujočnost odbija od nas vsako izkušnjo.

Izkušnja je naval misli ali želja, ki vabijo v greh.

Kedo pod solncem je bil nesrečnejši od Joba, velicega trpina? Najimoviteji poprej je postal brezmejno reven. Vplenjene so mu bile vse črede; izgubil je vse sinove in vse hčere, ker poderla se je bila hiša nad njimi. Z božjim pripuščanjem mu je vgonobil hudobni duh telesno zdravje. In vero v Boga bi bil izgubil, da je poslušal ženinih besedi. Očitala mu je celo ona govoreč: „Ali še cstaneš v svoji priprostosti? Daj Bogu slovo in umri!" (Job 2, 9.) — A kaj je storil Job v teh silnih izkušnjah, ki mu jih je vsodil Bog? Pogumno kakor sovražniku vojak se jim je vpri ter govoril s trdnim zaupanjem rekoč: „Ali ne ogleduje Bog mojih potov in ali ne prešteva vseh mojih stopinj?" (Job 31, 4.) — Ta misel na vsegapričujočega Boga je varovala Joba, da ni podlegel izkušnji ter obupal.

Že nejeverski modrijan Tal iz Mileta je prehvaljeval vedno misel na božjo vsegapričujočnost ter rekel: „Ljudje bi morali misliti na to, da bogovi vse vidijo in vse napolnjujejo — tem potem bi postali tudi vsi boljši, ker bi se prepričali, da vse to, kar store, store pričo Boga." (Ciceron.) — In kaj menite, dragi, zakaj da veliki apostol Peter ni zmagal izkušnje? Odgovor: Zato ker je le od daleč postopal za Gospodom in tega pozabil, da ga je mojster vendar le videl, če tudi daleč proč od njega.

Tako se z mislijo na božjo vsegapričujočnost varujemo izkušnjav.

\* \* \*

Dragi! Očesu svojih starišev, svojih prednikov se že še odtegneš — se ve v svojo nesrečo; a božjemu očesu in ušesu — dobro zapomni — temu se ne odtegneš nikjer in nikoli.

Zato poglej včasih na ono cvetico, ki obrača ves dan za solncem svojo glavo in jo — kakor da bi šla v žalost — tužno pobesi in zapre, kadar se solnce nagne v božjo milost.

Učenica naj ti bo ta solnčnica, da skleneš: Tako se hočem obračati tudi jaz vselej le proti Bogu in nikedar proč od Boga. Bog naj me vidi povsod; vselej naj mi je priča. Potem si ohranim pobožnost in kos bom vsaki izkušnji. Amen.

### Sv. rožni venec in potrebe moderne družbe.

„Kakor trta sem rodila sladak in dišeč sad,  
in iz mojega cvetja je častit in obilen sad." —  
Sirah 24, 23.

Približal se je najprijetnejši mesec jesenske dobe, oktober ali vinotok. Solnce ne pripeka več s tako vročino, in narava nas vabi v svoje naročje, da se navžijemo njenih okusnih sadov. Pobožno ljudstvo pa je hvaležno. Kakor je v cvetoči pomladi krasilo oltarje nebeške Device z lepodišečim cvetjem, tako tudi sedaj v jeseni zaljša Marijine kipe in podobe z jesenskimi cveticami.

Svet se roga tej pobožnosti. Nas ne moti njegov zaničljivi posmeh, nego so nam mero-dajne besede papeža Leona XIII.: Mesec majnik smo posvečevali s svojim cvetjem svoji nebeški Materi, posvetimo njej v čast tudi vinotok s svojim sadjem. Eden in drugi, majnik in vinotok, se spodobita njenemu čiščenju, ki pravi o sebi: Iz mojega cvetja je častit in obilen sad.

Cvetje pomladi nas spominja Marijinih čednostij, lepota jeseni pa obilnosti usmiljenja po preblaženi Devici. Kar se je vsejalo koncem zime in se razvilo v cvet pomladi ter zorelo poleti, dozorelo je v jeseni človeku v živež. Tako je tudi v preblaženi Devici Mariji dozorel



najslajši sad njenega telesa, Jezus Krist, kojega napoved je bila vsejana že v raju, zorela po očakih in prorokih stare zaveze.

Mesec oktober je mnogopomemben gledé na Mater milosti božje. Rimljani so pričenjali leto z marcem; sedmi, osmi, deveti in deseti mesec so jim bili vodeni ali meseci dežja (imber — ploha, dež.) Torej to tudi ta mesec oktober. Jezus Krist pa je pri vodnjaku Jakobovem, proseč Samarijanko vode, govoril o vodi milosti božje, ki izvira v večno življenje. In svojo božjo Mater je postavil za delilko te čudežne vode. Ona je v predpodobi ona lahna meglica nad Karmelsko goro, ki je na priprošnjo proroka Elije priplavala na nebo, v kratkem zagrnila ves nebesni obok in z blagodejnim dežjem napojila osušene samarijanske dobrave. »Ničesar nam ni hotel Bog dati drugače, nego po rokah Marije,« trdi sv. Bernard. — Oktobra začenja vinska trgatev. In vino je podoba milosti božje. Jezus Krist se sam imenuje vinsko trto. Spodobi se, da meseca vinotoka častimo njo, ki pravi po sv. Duhu sama o sebi: »Kakor trta sem rodila sladak in dišeč sad!«

Hrvatje rekajo že oktobru listopad. In res, koncem oktobra začenja odpadati listje z dreves. Polja in travniki so goli, megla se vlačí po gorah in mrzla burija začenja svoje divje plese. — Pozna jesen — podoba bližajoče se smrti! Kako resen opominj za človeka, da se tudi njemu dan za dnem krajša doba živjenja, da jadrnimi koraki hiti proti njemu koščena in neizprosna žena, mrzla smrt. Megla žalosti lega na grešnikovo dušo, dokler ne priplava zgodnja danica: preblazena Devica Marija, koja kliče na pomoč s pobožno molitvijo: »Prosi za nas grešnike zdaj in ob naši smrtni uri!« In ljubeznjiva Mati hiti, žalost zbeži iz srea, mir in tolažba zopet ogrevata dušo.

S sv. rožnim vencem častimo preblazeno Device Marijo meseca vinotoka. Saj ta molitev je kakor kratek časoslov (brevir) za verno ljudstvo in obsega najimenitnejše skrivnosti sv. vere, ki se kakor lepo duhteče rože vijejo v venec Mariji v čast. V molitvi rožnega venca se ponavljajo tolikrat, da se morajo prijeti spominja. — In preblazena Devica je v Lurdu potrdila to davno prepričanje kršćan-

skega ljudstva, da je molitev rožnega venca njej posebno ljuba. Kakošno jo je videla Bernardka ob Masabijelskih skalah?

|                    |                   |
|--------------------|-------------------|
| Obleka nje bela,   | In bosí stopali   |
| In moder dolg pas, | Krasite lepo      |
| Pokriti do čela    | Dve vrtnici, zali |
| Ni videti las.     | Kot čisto zlato.  |

Dolg molek nje roka  
Pobožno drži,  
Spominja otroka,  
Kaj on naj stori.

Marija z molekom v roki, opominja Bernardko, in po njej verne kristijane, naj radi in pobožno molijo sv. rožni venec. To nam je zatrdilo iz najnovejše dobe, kako ljub jej mora biti rožni venec.

Konečno se meseca vinotoka časti rožnivenška Kraljica tudi v spominj na slavno zmago pri Lepantu.

Bilo je l. 1571. Turki, najhujši sovražniki kršćanske vere, so prevzetno dvigali glave bahajoč se, da vse križarske vojske niso mogle oteti svete dežele iz njih oblasti. Selim, sin in naslednik Solimana, carigrajski sultan, se je bil polastil otoka Cipra in se je z velikansko vojsko začel pomikati proti zahodu, žugajoč poteptati v prah kršćansko ime. Tedaj je vladal v Rimu papež Pij V., ki je, začuvši vest o turškem navalu, dal oklic na vse kršćanstvo, naj z mečem brani »krst častni in slobodo zlato.« In res se je zbralo krdelo navdušenih vojšnikov, ki so se zoperstavili krutemu dušmanu. Ali kaj ta peščica proti mnogobrojni turški sili? Zato se je zatekel svetnik na papeževem prestolu Pij V. do kraljice angeljskih trum in je ukazal vsem vernikom, naj goreče molijo sv. rožni venec, da bi Marija izprosila zmago kršćanskemu orožju. Bojni kraj je bil zaliv lepantski, kjer ste skupaj zadeli sovražni brodovji. Na kršćanskih ladijah so vihrale zastave s podobo Device Marije in pobožne Marijine pesmi so donele po morju. Zagotovljeno, da jih Marija ne zapusti, je poprijelo kršćansko brodovje otomansko tako, da je slednje izgubilo ves pogum in se začelo umikati. Morska voda ob zalivu je porudela, plavali so v njej mrtveci in ostanki razbitih ladij. Okoli 32.000 je bilo mrtvih Turkov in kristijani so vjeli nad sto

sovražnih brodov. Radostna zahvala se je glasila proti nebu: »Ne lastni pogum, ne orožje, ne lastna jakost, marveč rožnivenška Marija nam je pridobila zmago.« Nad 15.000 krščanskih sužnjev je bilo oproščenih, in papež Pij V. je ukazal, naj bo prva nedelja v oktobru posvečena Mariji, s v. r o ž n e g a v e n c a, ker so tej molitvi pripisovali zmago nad Turki.

Iz teh razlogov je posvečen mesec oktober rožnivenški Kraljici. Zato radi polagajmo sveže vence cvetic pred Devico Marijo. Kličimo v molitvi sv. rožnega venca pobožno ime, njeno sv. ime, ki je v ustih vernega kristijana sladko kakor med, zdravilo v stiskah, mavrica miru v viharjih življenja, hladilno rosilo na razpaljene strasti človeškega srca. Povzdigujmo do prestola nebeške Kraljice svoje srčne molitve, in milosti polna Mati brezdvomno odpre svoje zakladnice in rosila bo blagoslov na nas in naše družine.

Po profesorju Seb. Lisi priredil  
župnik Jakob Čemažar.

## Kronika mesta Črnomlja in njega župe. Uvod.

Kedor bo hotel kedaj sestaviti obširnejšo zgodovino mesta Črnomlja in njega župe, pride v ne malo zadrego radi gradiiva, katerega mu bo bore malo na razpolago. Kedo ve, kje čakajo sem spadajoči zgodovinski viri dneva vstajenja; kedo ve, kje jih zasledi marljivi zgodovinar in jih spravi na dan iz teme pozabljenosti? Mogoče sploh do njih ne pride, ker jih več ni; lahko jih je zadela osoda enaka kakor tiste, ki so prišli v roke trgovcu, da so mu služili v njegove nezgodovinske namene. Drugim krajem nudijo priliko do jasne, obširne zgodovine arhivi, napolnjeni z vsakodobnimi listinami. Pri nas ga nima ne mesto ne župa. Pač hranita oba nekaj papirjev, a so brez zgodovinskega pomena ali pa njih spominj ne sega čez pol stoletja nazaj. Vničil je vse prejšnje listine požar, kakor bi nam hotel zakriti pogled v tužne dobe preteklosti tega kraja. Zavrgli so jih naši predniki, ki so znali za sodobne dogodljaje brez njih, a niso pomislili, da ne bodo vedeli zanje njih potomci, ki bi radi znali za dogodivščine preteklosti.

Le sem pa tja se naš kraj omenja mimogrede v zgodovini drugih krajev. Iz te so izčepane v večini pričujoče pičle drobtine, ki nam odpirajo meglen pogled v njega pretekle čase. Zaporejene so po njih kronologičnem redu kot neka kronika. Zdele so bodo marsikomu prepičle, malenkostne — priznam, so tudi. Obelodanjam jih vender v osebnem prepričanju, da je bolje zanamcem ohraniti nekaj, nego da bi se še to malo porazgubilo in pozabilo. Iz novejšega časa navajam le take drobtine, ki bodo kedaj zgodovinskega pomena. Izročam jih v pouk in zabavo sodobnemu priprostemu bralec, zanamcem jih prepuščam kakor spominj na naš doživljaj, veščaka pa prosim potrpenja s pomanjkljivostjo te zbirke. Odrekel mi vsaj ne bo dobre volje, s katero sem se dela lotil, pričakujoč spretnejše roke, ki spopolni zbirko v dovršeno kroniko, morda celo, če že ne v obširno, pa vsaj pregledno zgodovino Črnomlja in njega župe.

### I. Kratek popis mesta in župe.

Če zapustiš, cenjeni čitatelj, ob lepem solnčnem dnevu prijazno mestece Kočevje, prideš po 48 km dolgi deželni cesti preko kočevsko-poljanskega gorovja na kraj, kjer se ti nenadoma odpre popolnoma nov svet v nepričakovani lepoti. Na desno in levo je na daleč razmaknjeno raznoliko oblečeno pogorje. Sredi te razmakline leži široka in dolga planjava, iznad katere se vzdiguje tupatam kako pritlično hribovje. Pred seboj gledaš Belo Krajino. Na vršacu, na katerem stojiš ti, je stal slovenski pesnik. Vzradujoč se divnega pogleda v ta novi, krasni, ravni svet je zapel pokrajini navdušeno prvi pozdrav:

Pozdravljena krajina brežna,

Rojakov mojih belih dom!

Od tu je videl nenasitljivega opazovaleca Bele Krajine, gledal je na sivi Klek,

Ki na Krajino liki stolpa

Ozira se že mnogi vek,

Videl je, kar gledaš ti:

Prijazna mesta, ne velika,

A kralje belega sveta:

Črnomelj, Semič in Metlika,

Pozdravljeni mi od srea!

Glej, globoko spodaj, skoraj pod teboj  
leži malo, pa prijazno belokranjsko mestece

Črnomelj. Do njega dospeš po položni dobliški cesti. Vije se v dolgem ovinku med grmovjem in vinogradi; skoraj si v Dobljčah, v rojstni vasi Ivana Vrtina, umrlega amerikkanskega škofa v Marquettu.<sup>\*</sup> Iz vasi si kmalu v prostrani lozi, ki je polna rjavega premoga diguita. Mnogo so ga svoj čas izvozili na fužino v Gradacu, ki se je pa opustila pred dobrimi tridesetimi leti. Z njo se je jenjal tudi tukajšni premogokop, ki je nad dvajset let preživljal marsikaterega domačina. Komaj imaš to lozo dobro za seboj in že si pred mestom, v katero si namenjen. Majhno mestec je: ima le 1240 prebivalcev, 198 hiš in leži 156 m nad morsko gladino. Meščani so Slovenci, vendar se lahko po vseh gostilnah in prodajalnah nemško pomeniš.

Črnomelj ima lepo, celo romantično lego na vzvišenju, podolgasti skalnati plošči kraškega značaja. V velikem kolobaru se vije krog njega od severozapada tekoča Dobljčanka, kateri se pod mostom pridruži še Lahinja. Združeni pod imenom Črnomaljšica obtekata v globoki strugi mestno južno stran. Pri mestnem mlinu se mesto precej zoži. Ta ožina je bila svoj čas presekana, tako, da je tekla Dobljčanka ne le v Lahinjo, nego po prekopani strugi tudi v Črnomaljšico. Čez to preseko ali bolje rečeno čez globoko strugo se je prišlo v mesto po železnem mostu. Ta most se je dal dvigati proti mestnim vratam. Na večer in redno, kadar se je bilo bati sovražnega napada, so most dvignili in z njim zaprli mestno obzidje tam, kjer je bil vhod v mesto. Na ta način je služil most obenem za mestna vrata. Danes ni o vsem tem več sledu. Na vse to spominja le še ime, ki živi med ljudstvom, ki zove kraj »na vavtari« (Fallthor). Lesene hiše v predmestjih: Kolnik (Loka in Kozji plac), Hrib, Škadnje, Krstina; lesene koče na severni in zapadni strani mesta so živi spomeniki iz najžalostnejših časov mestne zgodovine. Dovolj glasno nam pravijo, da so jih stavile od nezgod vtrujene roke in pa prazni žepi. Dokaj lepše lice ti kaže glavni trg: ni sicer velik, a v primeri z velikostjo mesta dovolj prostoren. Ob obeh straneh se vrste čedne hiše, po večini prodajalne. Na

\* Rojen 17. jul 1844, umrl 26. feb. 1899. Krstil ga je kapelan Josip Barl.

desni gleda na trg župna cerkev sv. Petra, njej na desni stoji »Fran Josipova šola« zidana l. 1890. Za cerkvijo se glavni trg nekoliko zoži in pretrga, a pred Črnomaljskim gradom se razvija bolj na široko. Končuje se pri mestni kapelici, zidani l. 1855, ko je ponehala kolera. Po lepi »mestni škarpi« — »na vavtari« se pride iz mesta. Pred krasnim poslopjem, ki nosi na čelu ime »Posojilnica«, zidana l. 1900., stoji mestni vodnjak-vodomet. Levo od njega je »komenda«, zidana l. 1655.

Vzporedno z glavnim trgom ste obe stranski ulici: »Farovška« in pa »Zadnja ulica«. V prvi stoji občinska hiša, katera je bila od 1844. do 1890. l. šolsko poslopje; od 1. aprila l. 1905. posluje v njej »mestna hranilnica«. Koj naprej je župnišče, zidano l. 1808. Končuje se ulica pri cerkvi sv. Duha.

Več o mestu ni povedati. Čast mesta vživa od l. 1407. Koj drugo leto so je Turki prvič napadli. V teh časih je bilo mesto obdano z močnim obzidjem; to in pa okoli in okoli tekoča voda je naredilo iz mesta nepremagljivo in nikedar vzeto trdnjavo. Večkrat so je Turki napadli, vzeli nikoli. Toliko več je trpela pred njimi okolica, katera je občutila njih jezo zaradi nedostopnega in trdovratnega mesta. Ves čas turške sile (1408–1570) je bil za mesto zlata doba, doba blagostanja. V njem so bivali brambovi, ki so pohajali na mejo njih poveljniki. Velike žitnice, obilne shrambe za smodnik in druge vojskine potrebščine so se kopičile v mestu. Vedno se je stekalo v mesto dovolj ljudi, trgovini je bila pot odprta na široko, meščanom dana prilika do dobičkonosnega dela. Ko so zgradili onokraj temnozelene Kolpe med l. 1570. do 1580. trdnjavo Karlovec, pomaknila se je tje brambrna črta proti Turkom, tje se preselilo vojaštvo s poveljniki, z njimi se je poslovila vsa sreča in vse blagostanje. Nad mesto so prihrule nesreča za nesrečo, druga hujša od druge. Kužna bolezen je večkrat davila po mestu, vničeval ga je večkrat požar. Mestno obzidje in stolpi so bili prazni in porušeni. Vojaška kardela so se pač še vedno pomikala skozi mesto, a vsled njihove brezbriznosti in surovosti so imeli meščani od njih več škode nego koristi. Mesto



je jelo pešati in propadati in se ni moglo koj povzdigniti do danes, ko životari za silo ob cesarskih vradih. Ne povzdignejo ga tudi ti ne. V zastarani otrpljenosti mesto željno pričakuje in prisluškuje, kedaj se oglasi pisk železnega bobnečega voza, ki bi morda, če se sploh kedaj oglasi, oznanjal mestu dobo vstajenja in zasnul podlago povzdigi mesta.

Predno se ozremo po župi in svetu, po katerem se raztega, še nekaj razlage imena Črnomelj. Nepozabni zgodovinar Rutar je bil menenja, da je stal mestni mlin dosti prej, predno se je zidal grad in nastalo okoli grada mesto. Okoličanom so mleli zrno (žerno, žirno) in oprijelo se je mlina ime »zrnomlin« in po njem tudi gradu in mesta. V najstarejših listinah se nahaja ime mesta, oziroma vasi, trga: Schirnomel (1228) Zermenli (1277) Czernomel (1323) Chernomel (1354) Schernemel (1426), ki te precej samostojne razlage pač ne podirajo. Drugi so menenja, da se je nahajal tu v davnem času, predno se je jelo razvijati mesto, ročni mlin, za katerega rabi starosl. ime »žerna.« Tretji izvajajo ime iz »čer« in »mel.« Prva beseda znači pečino, druga kakovost pečine. Pečina ali skalna plošča, na kateri se je razvilo mesto, je bila podobna snežnim nametom ali zametom, za kar je bila v starosl. beseda »metel« ali skrajšano »mel«. Mogoče je imel pri imenu svojo vlogo nemški »schier« (schier umfliessen), na kar bi se dalo sklepati iz starega imena mesta »Schirromel«. Navedene izpeljave so seveda negotove. Morda ena prava, mogoče nobena izmed teh. Dokler se ne dožene izvestno pristni besedni pomen, pa naj se držimo slobodno te ali one, katera nam bolj vgaja.

(Dalje prih.)

„r.“

### Dragocen dar češkega duhovnika.

Vinograjski župnik in člen tamošnjega občinskega zastopa msgr. Ferd. Lehner je podaril za ustanovitev češkega zgodovinskega umetniškega zavoda v samostanu bl. Anežke češke v Pragi svojo dragoceno knjižnico, znamenita reprodučna dela za proučevanje zgodovine in slikarske umetnosti, nekoliko

del češke plastike, dva umetna kipa iz XV. in XVII. stoletja, ednajst odlitkov kipov čeških umetnikov XIX. stoljetja in dr. Tudi je podaril zbirko predmetov umetnoobrotnih in stavbinskih. Svoj dar, ponujen županstvu praškemu, spremlja župnik Lehner med drugim takole: »Da bi se mogla moja knjižnica in začete zbirke v prospeh proučevanja stavbarstva, plastike, slikarstva in umetne obrti ven in ven skladno dopolnjevati in pomnoževati, pritrgoval sem si od nekdaj v tem, kar je potrebno za življenje, in sem si varčevaje prigospodaril glavnico, ki bo moči iz njenih obresti vsako leto pomnoževati knjižnico kakor tudi zasnovane zbirke. V ta namen izročam 100.000 kron v vrednostnih papirjih deželne banke kraljevstva češkega in delnice akcijske družbe »Unie« v Pragi in meščanske pivovarne na Kraljevih Vinogradih. Z vsakoletnimi obrestmi se bo razmnoževala knjižnica in umetninske zbirke tako, da se porabi za nakup knjig četrtnina in za pomnoženje zbirk tri četrtnine letnih obresti, ki se ne smejo obračati za noben drug namen. Omenjena glavnica ostani nedotakljiva in se ne sme nikdar zmanjšati.« Lehner je izročil novemu zavodu:

2.) 677 izvodov svojega dela »Češka slikarska šola XI. stoletja, I. kronanski evangelistar kralja Vratislava, imenovan: kodeks višegrajski.« Najnižja cena izvodu je 50 K, skupna cena: 33.850 K.

3.) Dvajset letnikov svojega časopisa: »Metod«, posvečenega stvarni umetnosti cerkveni, vkupe 7106 izvodov in 32 letnikov svojega časopisa »Cyrilla«, posvečenega cerkveni glasbi, vkupe 5875 izvodov.

4.) 34 mašnih skladb, partitur in tiskanih glasov najboljših čeških skladateljev v vrednosti najmanj 20.000 K.

Skupiček tiskovin pod št. 2., 3. in 4. se strne v poseben zaklad — nadaljuje Lehner — obresti naj se mu dolagajo toliko časa, dokler ne naraste ~~za~~ 100.000 K. Potrudim se, da ta zaklad vsako leto pomnožim s svojim doneskom. Kadar ta zaklad dospe do 100.000 K, naj se začne njegove obresti porabljati na enak način kakor obresti prvega zaklada: namreč za pomnoženje knjižnice in zbirk. S svojo knjižnico, zbirkami in z dvojnimi

/e  
In

zakladom v temeljujem »Češki zgodovinsko-umetniški zavod«, ki bode dajal pouk in potrebne pomočke vsem, ki se bavijo z zgodovino češke umetnosti. Ta zavod bo v svetišču češkega naroda iz XIII. stoletja — v samostanu bl. Anežke Premislove.

N. Ž.

### Iz sveta.

#### Nadaljevanje vesoljnega cerkvenega zbora.

V pravkar izišlem katekizmu Pija X., ki se zove po italijansko: »Compendio della dottrina christiana«, stoji na st. 391. zanimiva izjava o cerkvenem zboru. Glasi se takole: »Papež Pij IX. je obsodivši v silabo poglavitne zmote nekaterih drznih kristijanov sklical vesoljni zbor v Rim, da bi stvar še temeljiteje dogmat. Ta zbor je srečno začel svoje sveto in blagovito delo in imel svoje shode v baziliki sv. Petra v Vatikanu (zato se zove vatikanski), ko so leta 1870. morali biti njegove seje zaradi tedanjih razmer prekinjene. Nada je, da papež, ko so se sedaj viharji ogrožujoči cerkev vtišili, iznova v tek spravi delo sv. zbora, zahtevano od Previdnosti (božje), in ga dovrši.« Iz teh besed sklepajo mnogi, da mli Pij X. nadaljevati cerkveni zbor, ki se je leta 1870. prekinil, a ne zaključil. Nekateri so sprožili to misel takoj v začetku njegovega papeževanja. Nekemu veljaku je baje dejal sv. oče: »Stvari je dovolj, ki bi se morale predložiti vesoljnemu zboru, toda na poti so mu sedaj velike zapreke.« Tisti, ki poznajo razmere trdijo, da se ne sliče cerkveni zbor, ne zato kakor da bi ga ne maral Pij X., nego zato, ker nima dovolj sredstev za to. Mnogim cerkvenim dostojanstvenikom bi bilo treba platiti potnino: precejšnji bi bili tudi troški za zborovanje samo, a sedanje denarne okolnosti papeževe niso sijajne. P.

**O vzhodnji cerkvi** se ven in ven zanimajo v Rimu. Oni teden sta odšla dva pro-

fesorja iz grškega kolegija: o. Hugon Gaisser in o. Placid de Meester iz reda sv. Benedikta na goro Atos proučevet tamošnje grško-pravoslavne samostane. Prvi namerja tamkaj nadaljevati proučevanje grškega bogoslužnega petja, ki ga je začel preiskovati med pravoslavimi Albanci, naseljenimi v Italiji. Belgijec de Meester, znan iz svojih spisov o grški cerkvi, se posveti proučevanju nepetega dela bogoslužja. Z atoške gore kreneta oba učenjaka v Carigrad in nato v Malo Azijo.

B. P.

### Zrnje.

**Sokratu srce — Kristu srce!** Veliki grški modrijan Sokrat je imel vedno kopo učencev okrog sebe, ki so poslušali njegove nauke. Večidel so bili sinovi plemenitih in bogatih družin. Zato so mu lahko večkrat kaj dragocenega prinesli kakor plačilo za njegov trud. Le eden njegovih učencev, Eshin, je bil revnih starišev in se ni mogel s takimi darovi hvaležnega izkazati svojemu velikemu učitelju. Nekega dne, ko so drugi zopet obdaruili učitelja, je bil Eshin potrtn še posebno. Stopil je do Sokrata in mu rekel: Druzega nimam, sprejmi učitelj moje srce. Modrijan je ves ginjen odgovoril: Tvoj dar, prijatelj, mi je največi in najljubši. — Sin, hči, daj mi svoje srce — tega istega daru pa zahteva od nas Odrešitelj.

F. H.

**Matere v cerkvi — otroci doma v molitvi.** Dobra deklica je ob nedeljah zjutraj varovala otroke uboge sosedu, da je mogla ona k sv. maši. Isto je sklenila storiti tudi njena tovarišica. Kmalu se je našlo več taci. Zbirale so vse otročiče v eni hiši, pripovedovale jim kaj lepega, ter jih učile, naj se v duhu pridružijo ljubim materam, ki v cerkvi molijo za-nje. Sadovi tega so se kmalu pokazali. Matere so pridno zadostovale nedeljski dolžnosti, molile so v cerkvi za svoje doma; otroci na domu so pa molili za-nje, ki so bili v cerkvi.

F. H.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.